

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Jose Andres Azpiri Malaxetxebarria

*Markina-
Xemein,
Bizkaia
(1911-2014)*

Aurkibidea

Biografia

1911. urtean jaio zen Plazakolako Torretxun eta bizimodua ere bertan egin du. Etxea Xemeinen egon arren, elizaz Berriatua da. Aita bertakoa zuen eta ama Elizburukoa. Aitak etxe ondoan zegoen zentralean egiten zuen behar, "Salto Rios Ondarroa" izenekoan; hori dela-eta, 30. hamarkadatik ezagutu ditu argia eta telefonoa etxean bertan. 101 urte betetzear izan arren, oso gogotsu kontatu zizkigun bere garaiko eta baita aurreko kontuak ere, auzoan bizkondea zegoen garaikoak eta bere jaiotetxea abade-etxea izan zenekoa, esate baterako. Sei urte zituela ama hil zitzaien eta aitagaz eta amamagaz hazi ziren. 10 urte zituela zabaldu zen Aspiltzako eskolan eta bertara joan zen 15 urtera arte. 1932ko kintoa da eta soldadutza ostean, ezkondu eta semea baten aita zela, Itxasalde batailoiko Boga-boga konpainiarekin frontera boluntario joan zen. 1936ko urrian joan eta 1937an bere burua Bilboko Carlton hotelean entregatu eta preso hartu zuten. Bilbon, Logroñon, Asturiasen, Torrelavegan... egon zen langile-batailoietan barbero lanak egiten zituen bitartean, zubiak zein abiazio-zelaiak konpontzen 1939. urteko ekainean askatu zuten arte. Gazterik alargundu zen, baina berriro ezkondu zen aurretik etxean izan zuen neskameagaz. Beti aritu izan zen baserriko beharretan, kanpoan lan gutxi egin baitzuen. Ahaztuen Oroimena taldekoek ere egin zioten elkarrizketa, gerrako bizipenak jasotzeko ([ikusi euren webgunean](#)).

Zintak

MAR-041

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea - Gonzalez, Andere
- **Data:** 2012-07-18
- **Iraupena:** 72 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiolea, Nerea

MAR-042

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2012-07-19
- **Iraupena:** 62 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

MAR-043

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2012-07-19
- **Iraupena:** 79 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

MAR-076

- **Proiektua:** Ahaztuen Oroimena
- **Elkarrizketatzailea(k):** Bereziartua, Aitor - Ibarzabal, Patxi - Unamuno, Alberto
- **Data:** 2012-01-01
- **Iraupena:** 154 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Jaio eta segidan bataiatu zuten

- **Erref:** MAR-041/002
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:01:01. **Bukatu:** 00:02:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak

Laburpena:

<p>Goizez jaio eta arratsaldean bataiatu zuten laster hilko zela esan ei zuelako medikuak. Bataiatu gabeko umeak kanposantu kanpoan lurperatzen zituzten.</p>

2. Bizkondearen sasoiko abade-etxea

- **Erref:** MAR-041/003
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:02:28. **Bukatu:** 00:04:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

<p>Bere jaiotetxea, Plazakolako Torretxu, abade-etxea izan ei zen 1200-1500 urte bitartean. Beraien etxea Xemeingoa da eta historian zehar herri desberdinen lurretan egon da. Auzoan bizkondea bizi zen eta abade-etxea zen bere etxea.</p>

3. Burdina Debara eroateko bidea

- **Erref:** MAR-041/004
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 00:04:13. **Bukatu:** 00:07:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Burdingintza

Laburpena:

<p>Beraien auzoan bizkondea bizi zen. Bizkondea izatez Debakoa zen eta bertatik Debarainoko bidea zuten eginda mendirik mendi. Bere aita 1886an jaiotakoa zen eta amona 1850 inguruan eta sasoi hartan bide hori egiten ei zebiltzan; urte askoan aritu ziren horrexetan. Burdindegia zuten Plazakolan eta handik eroaten ei zituzten lingoteak Debako itsasontzietara. Santurtzi aldetik ekartzen ei zuten burdina.</p>

4. Bizkondearen garaiko etxeak

- **Erref:** MAR-041/005
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:07:24. **Bukatu:** 00:08:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Bizkondea Plazakolara heldu zenean, Plazatorren bizi ei zen. Alargundu eta bigarren emazteagaz ezkontzerakoan, egin ei zituen beste etxeak.

5. Burdinagaz lan asko egiten zen

- **Erref:** MAR-041/006
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:08:24. **Bukatu:** 00:10:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Errementariak, ferratzaileak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

Laburpena:

Plazakolako fundizioko lingoteak Debara eroaten zituzten. Errementariei

saltzen zizkieten. Errementari asko zeuden orduan. Otxandio aldean ere, Bilboko itsasontzietako kateak egiten zituzten.

6. 1918a gripe urtea

- **Erref:** MAR-041/008
- **Iraupena:** 0:00:54. **Hasi:** 00:10:43. **Bukatu:** 00:11:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinismenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Bere gurasoak 1911. urtean ezkondu ziren eta 1918an ama hil egin zen. Jende asko hil zuen gripe-izurritea egon zen 1918an.

7. 1920ko krisia

- **Erref:** MAR-041/011
- **Iraupena:** 0:00:46. **Hasi:** 00:14:45. **Bukatu:** 00:15:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Krisi industrialak

Laburpena:

1920 urte inguruan krisi ekonomikoa egon zen. Orduan ere ez ei zegoen zer erosi eta zer saldu eta urte asko iraun zuen.

8. Primo de Riveraren diktadura

- **Erref:** MAR-041/013
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:17:09. **Bukatu:** 00:19:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurea » 1923-1931: Primo de Rivera

Laburpena:

<p>1924. urtean Primo de Riveraren diktadura egon zen. 1928. urtean bi pezetako jorrala zegoen eta gose handia. Ostean etorri ziren Errepublikak eta frankismoa.</p>

9. Bi soldadutza aldi: Errepublikan eta frankismoan

- **Erref:** MAR-041/014
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:19:26. **Bukatu:** 00:20:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Politika » Gerra aurea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Primo de Riveraren diktaduraren ostean Errepublika etorri zen. Sasoi hartan, 1932. urtean, joan zen soldadutzara. 1936an berriro joan behar izan zen Francoren aginduz.

10. Itxasalde batailoian gudari preso hartu arte

- **Erref:** MAR-041/016
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:20:52. **Bukatu:** 00:22:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Itxasalde batailoiko gudaria izan zen, 1937ko ekainaren 18an preso hartu eta langile-batailoietara eroan zuten arte. Asturiasen alemaniarrentzako abiazio-zelaiak atontzen ibili zen, besteak beste. 1939. urteko ekainaren 13an eman zioten etxera etortzeko baimena eta askatasuna.

11. Itxasalde batailoiko Boga Boga konpainia

- **Erref:** MAR-041/018
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 00:23:33. **Bukatu:** 00:25:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Itxasalde batailoiko Boga Boga konpainiako kidea izan zen. Markinan sortu zen eta handik Lekeitiora joan ziren. Lekeition osatu zuten Itxasalde lau konpainia ezberdinek. Bertako kideak ingurukoak ziren: markinarrak, berriatuarrak, ondarroarrak, txorierritarrak...

12. 40 lagun batailoitik aldendu ziren

- **Erref:** MAR-041/019
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 00:25:25. **Bukatu:** 00:27:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Lau konpainiak osatu zuten Itxasalde batailoia. Baina 40 lagun batailoitik apartatu ziren. Izan zituzten gorabeherak azaltzen ditu.

13. Bilbon beraien buruz entregatu zuten

- **Erref:** MAR-041/020
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:27:27. **Bukatu:** 00:28:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerra garaian, 40 bat lagun aldendu ziren Itxasalde batailoitik hainbat gorabehera tarteko. Bilboko San Antonen eta San Frantziskon egon ostean, hainbat zubi apurtu zituzten eta Carlton hotelean entregatu zuten beraien burua.

14. PNVkoen Zabalburuko txaleta

- **Erref:** MAR-041/021
- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:28:47. **Bukatu:** 00:30:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerran, Bilboko Carlton hotelean entregatu zuten beraien burua. PNVkoak Zabalburuko txalet batean batzen ziren. Beraien batailoiko 10 bat kide bertara eroan zituzten eta 10 egunetara aske utzi zien. Beraien batailoikoengana bueltatu ziren Begoñara.

15. Itxasalde batailoiaeren ibilbidea

- **Erref:** MAR-041/023
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:30:56. **Bukatu:** 00:32:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Itxasalde batailoikoak nondik nora ibili ziren azaltzen du zehaztasunez.

16. Mexikoko eta Alemaniako munizioa

- **Erref:** MAR-041/024
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:32:52. **Bukatu:** 00:34:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Mexikoko eta Alemaniako munizioa erabiltzen zuten frontean.

17. Ezkonduta egon arren, gerrako gutunak aitari

- **Erref:** MAR-041/027
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:36:53. **Bukatu:** 00:38:04

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerran zegoenez, 1936tik 1939ra arte etxera etorri barik egon zen. Ordurako ezkontuta eta ume baten aita izan arren, aitak zuenez bere abizen bera aitari zuzendutako gutunak idazten zituen.

18. Bilbotik Logroñora preso

- **Erref:** MAR-041/029
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:39:33. **Bukatu:** 00:41:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Bilboko Carlton hotelean entregatu zuten beraien burua. Batetik bestera ibili eta gero, Logroñoko (Errioxa) zezen-plazara eroan zituzten; 1000 preso ingururedo bazirela uste du Jose Andresek. Hara heldu eta lehenengo gauza ilea ebakitzea zen. Bost abade zeuden han eta San Inazio egunez sermoi itzela bota zietela du gogoan.

19. Miranda de Ebroko, Bilboko eta Llaneseko langile-batailoian

- **Erref:** MAR-041/031
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 00:42:02. **Bukatu:** 00:44:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Bilbotik Logroñoko zezen-plazara eroan zituzten preso. Han, poliziek inspekzioak zituzten. Logroñotik Miranda de Ebrora (Burgos) eroan zituzten; langile batailoietako 14 eta 15 zenbakiak biak zeuden bertan. Handik, Bilbora ekarri zituzten atzera ere. Karrantzan trenbideak konpontzen egon ostean Llanesera (Asturias) eroan zituzten zubiak egitera.

20. 500 preso langile batailoiean

- **Erref:** MAR-041/032
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:44:33. **Bukatu:** 00:45:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Langile batailoietan 500 preso inguru ziren, denetariko eta jatorri ezberdinetakoak.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com